

Raport asupra activității științifice, didactice și organizatoare a domnului H.H. Stahl*

Dimitrie Gusti

Raport asupra activității științifice, didactice și organizatoare a dlui H.H. Stahl, conform art. 64 al Legii¹ învățământului superior, pentru chemarea largă și numirea sa ca titular, la conferința de sociologie rurală vacantă de la Facultatea de Filosofie și Litere din București.

DI H.H. Stahl are o activitate continuă de 17 ani în domeniul disciplinei științifice, ce formează obiectul conferinței de sociologie rurală.

Domnia Sa a desfășurat această activitate nu pentru a urmări vreo răsplată ori recunoaștere, ci din pasiune curată pentru cercetare și din iubire sinceră și adâncă pentru satul românesc, pe care încă din anul 1926 îl studiază la fața locului, cu o râvnă din ce în ce mai mare, până astăzi.

Vocaționismul științific s-a ilustrat și prin faptul că, din anul 1929, Domnia Sa este asistent onorific la catedra de sociologie din București, cu aprobarea unanimă a Consiliului de facultate, pentru că nu era vacant locul de asistent bugetar și, de-abia după demisia dlui Mircea Vulcănescu din 1942, a putut să ocupe postul bugetar de asistent, deci abia după 13 ani de activitate continuă, conștiincioasă și eminentă, depusă benevol pentru facultate, creând și conducând primul seminar de sociologie monografică, nu numai la noi, ci și în străinătate.

DI H.H. Stahl, având studii istorice – a fost elevul profesorului N. Iorga – și studii juridice (a fost premiat al Baroului de Ilfov), a pus aceste prețioase cunoștințe, alături de pregătirea filosofică și sociologică – ca licențiat și doctor al facultății noastre – în serviciul acelor cercetări de sociologie rurală pe teren, organizate de Seminarul de sociologie din București, care au avut un răsunet deosebit și în cercurile specialiștilor din străinătate și la care au participat de multe ori pentru specializare, tineri doctori, ori cu studiile terminate, trimiși expres de ea.

Comunicările dlui H.H. Stahl la congresele internaționale de sociologie, i-au atras onoarea de a fi proclamat membru corespondent al Institutului Internațional de Sociologie.

DI H.H. Stahl funcționează ca profesor de sociologie din 1930, la Școala Superioară de Asistență Socială, și este director la Institutul Central de Statistică, organizând importantul serviciu exterior al Institutului de statistică administrativă, o funcție care dă o posibilitate privilegiată de a veni în contact permanent cu viața satelor și-i oferă deci posibilitatea creării materialului științific de bază necesar cunoașterii sociologice a satelor.

DI H.H. Stahl a desfășurat o activitate bogată și în calitatea de organizator,

* Studiu preluat din *Sociologie Românească*, an V, nr. 1-6, 1943.

conducător și conferențiar de sociologie sătească la Școala de echipe studențești și de conducător de Cămine, la școli de censoși statistici, de oficanți statistici, la școli țărănești, la cursurile pentru educarea tinerețului, de specializare a învățătorilor și de perfecționare a personalului administrativ.

În sfârșit, dl H.H. Stahl a fost însărcinat pentru a preda metoda anchetelor sociale în clasa de pe vremuri a Marelui Voevod Mihai.

Această activitate didactică, organizatoare și de îndrumare a dlui H.H. Stahl a avut ca substrat și imbold o activitate științifică, ce a cuprins patru domenii, care ar părea deosebite, dar care în realitate formează unul și același: cercetarea sociologică a satelor românești, prin metoda monografică. Aceste patru domenii sunt: participare la campaniile monografice, creare și conducere a seminarului de monografie sociologică, cursul de sociologie rurală și publicațiile.

Plecând de la principiul că realitatea satelor trebuie cunoscută direct, din însăși această realitate, și nu din cărțile despre această realitate, dl H.H. Stahl, din 1926 până în 1942, a venit an de an, cu excepția anului 1940, în contact direct cu viața satelor. Domnia Sa, în acest fel, a fost participant conducător la 18 campanii monografice în toate regiunile Țării Românești.

Iată lista acestor campanii:

1. 1926, participant la campania din comuna Rușeț (Brăila), organizată de Seminarul de sociologie.
2. 1927, participant la campania din satul Nerej (Vrancea).
3. 1928, participant la campania din satul Fundul Moldovei (Câmpulung, Bucovina).
4. 1929, participant la campania I, din satul Drăguș, Făgăraș.
5. 1930, participant la campania din satul Buneu, Gorj.

6. 1931, conducător al campaniei de recensământ și monografie a cartierului Tei, București.

Participant la campania din Cornova, Orhei.

7. 1932, conducător al celei de-a II-a campanii din satul Drăguș, Făgăraș.
8. 1933, conducător al campaniei de prelucrare a datelor satului Drăguș, Făgăraș.
9. Conducător al celor trei echipe studențești, de pe Valea Doamnei (Muscel) și organizator al monografiei satului Poenărei (Muscel).
10. 1935, conducător adjunct al campaniei monografice din satul Șanț, Năsăud.
11. 1938, colaborator la organizarea Muzeului Satului Românesc.
12. 1937, conducător al campaniei a II-a și realizator al filmului documentar „Șanț”.
13. 1937, realizator al pavilionului românesc la Expoziția „L’habitation rurale”, Paris.
14. 1937, realizator al filmului documentar *Fundul Moldovei*.
15. 1938, conducător al celei de a II-a campanii din satul Nerej, Vrancea.
16. 1939, conducător al monografiei satului Dioști.
17. 1941, conducător al campaniei de recensământ din jud. Storojineț, Bucovina, și județele Orhei, Lăpușna din Basarabia.
18. 1942, conducător al campaniei de recensământ din Transilvania și al monografiei satului Mălăești.

A doua latură a activității științifice a dlui H.H. Stahl constă în organizarea Seminarului de monografie sociologică.

Încă din anul 1929 și continuând până azi, dl H.H. Stahl a organizat și condus cel dintâi seminar de monografie sociologică. Menirea lui era în primul rând de a pregăti pe studenții care urmau a participa la campaniile de cercetări de peste vară.

În al doilea rând, de a prilejui tuturor celorlalți studenți luarea unui contact direct cu realitatea socială, prin executarea unor cercetări de teren în satele și orașele țării.

Toți studenții în sociologie au fost deci obligați a confrunța învățătura lor teoretică, cu faptele vieții sociale.

Multe din lucrările astfel executate sub supravegherea conducătorului seminarului au și o valoare documentară de sine stătătoare, care depășește interesul lor pur pedagogic.

Astfel au fost lucrate: 51 de monografii sumare; 31 de studii ale cadrului cosmic al unor diverse unități sociale; 8 studii de cadru biologic; 24 de studii de manifestări spirituale; 28 de studii de manifestări economice; 4 studii de manifestări juridice; 14 studii de unități sociale; 9 studii de cete răzeșești; 120 de anchete asupra problemei morții și înmormântării; 56 de monografii de școli; 54 de monografii de parohii și biserici.

Se adaugă un număr de 17 studii care au fost publicate în revista *Sociologie Românească*. Vezi H.H. Stahl: Un seminar de Monografie Sociologică (*Sociologie Românească*, anul IV, nr. 1-12).

Al treilea aspect al activității științifice a dlui H.H. Stahl este cursul de Sociologie rurală, expus în 1942-1943, în urma recomandării în unanimitate a Consiliului de facultate și aprobate de Ministerul Economiei Naționale, care după programul alăturat, dă o dovadă clară de maturitate științifică a felului cum sunt înțelese și tratate atât de grele și încă incomplet studiate probleme ale unei Sociologii rurale românești, pe baza unor cercetări personale, care culminează în fixarea celor patru tipuri de sate: structural pastoral-forestier, structural pastoral-agrar, structural predominant-agrar și intermediar-mixt, cu categoriile sociale sătești: răzeși și moșneni, clăcași și boieri.

Ideile principale din acest curs se găsesc cuprinse în publicațiile științifice ale dlui

H.H. Stahl, în număr de 33, în afară de numeroase recenzii și cronici, apărute în revistele: *Convorbiri literare*, *Geopolitică*, *Școala și viața Ilfovului*, *Criterion*, *Cuvântul Dobrogii Noi* și, mai ales, în *Arhiva pentru știință și reforma socială și Sociologie Românească* și care formează a patra latură a activității sale științifice.

I. *Étude sociologique sur le communautés des „răzeși” de la Vrancea* (București, 1939, 190).

Reluând și completând două studii mai vechi, publicate în *Arhiva pentru știință și reforma socială* din anii 1929 și 1930, lucrarea este rezultatul unor cercetări de teren, pe calea monografiei sociologice.

Se atacă problema „răzeșiei”, care este concepută ca o formă de viață socială a unor sate libere de rude devălmașe. *Față de concepția curentă, se adaugă nu numai un punct de vedere nou, propriu-zis sociologic, ci și o metodă nouă de cercetare, prezentul fiind socotit punct de plecare pentru reconstituirea trecutului.*

Iarăși obiectul de cercetare *satul vrâncean* aduce o contribuție originală, deoarece acest sat aparține unui *tip de devălmășie absolută, negenealogică – de a cărui existență nu se știa – integrat unui sistem de confederare quasi statală a unui întreg grup de sate.*

Problemele atacate în acest studiu sunt următoarele: a) *Problema satului arhaic românesc* (descripția tipică a unui sat de răzeși; *geneza satului răzeșesc*; b) *Obștiile sătești ale Vrancei* (forma elementară a vieții răzeșești, satul, dovezile dreptului de apartenență la ceată; patrimoniul sătesc, exploatare economică și formă juridică de stăpânire; *regulile devălmășiei familiale*); c) *Satele matcă și satele roi*; d) *Organizarea quasi statală a Vrancei* (organele administrative ale Vrancei, aruncarea munților pe banii birului); e) *Luptele sociale din Vrancea* (problema străinilor, apariția boierului, apariția chiaburilor); f) *Nașterea satului de azi al Nerejului*;

g) *Procesul de disoluție* al organizărilor sociale vrâncene (evoluția economică a Vrancei; *pătrunderea capitalismului în Vrancea; nașterea statului modern*).

Pe temeiul materialului vrâncean se încearcă așadar și elaborarea *unei teorii a genezei și morfologiei satului românesc de tip răzeșesc*.

Concluziile teoretice principale sunt următoarele: a) Fenomenul sătesc al răzeșiei nu se poate explica prin teza curentă a descendenței biologice dintr-un erou eponim; b) *Forma devălmășiei absolute, negenealogice, este anterioară* formei îndeobște cunoscută a satelor „genealogice”; c) *Forma vrânceană are un caracter pastoral forestier, spre deosebire de forma genealogică, pronunțat agricolă*; d) *Satul răzeșesc continuă a funcționa, ca mecanism social, chiar atunci când încapă în mână boierească*; e) În sânul răzeșesc, o sumă de *procese sociale recente* duc la dizolvarea lui; printre acestea *aparitia dijmei și a chiaburilor*; f) Contactul cu capitalismul occidental a avut loc în munți, cu mult mai târziu și în cu totul alte forme decât cele cunoscute pentru satele de câmpie.

Asupra problemelor puse de dl H.H. Stahl întâia oară în studiul citat, tipărit în *Arhiva pentru știința și reforma socială*, prof. Nicolae Iorga se exprima astfel:

„Foarte luminos articol al dlui H.H. Stahl despre răzeșii de la Nereju. Formarea organică a satului din sat, în formă de «câmpulung» e expusă cu o deplină competență și trezește chestiuni de un caracter mai general decât al Vrancei întregi” (*Revista Istorică*, an XVI, nr. 4-6, 1930).

Iar în revista *Viața Românească* din anul 1931, februarie, nr. 2, întâlnim următoarele aprecieri:

„Ca exemplu de aprofundare a problemelor de sociologie rurală trebuie însemnat studiul dlui H.H. Stahl, *Contribuții la*

problema răzeșiei satului Nereju din Vrancea, partea II-a. *E poate singurul studiu cu adevărat științific asupra vieții rurale românești*”. Importanța acestui studiu a fost remarcată și de dl Al. Rosetti, în utilizarea unora din rezultatele lor în lucrarea sa *Sur quelques termes du daco-romain relatifs a la propriété terrienne*, în *Bulletin Linguistique*, anul IX, 1941, 72, la termenul „răzeși”.

Materialul nerejean a fost folosit și de I.C. Filiti, în *Proprietatea solului în principatele române până la 1864* (vezi cap. IV, Situații excepționale, 200-204).

În sfârșit, însemnătatea cercetării dlui H.H. Stahl a fost adusă la cunoștință străinătății prin studiul dlui Philip Mosely *The Sociological School of D. Gusti*, apărut în revista Institutului de sociologie englez, *The Sociological Review*, Londra, vol. XXVII, nr. 2, anul 1936, 161.

II. *Nerej, un village d'une région archaïque. Monographie sociologique dirigée par H.H. Stahl*, cu o prefață a dlui prof. D. Gusti (București, 1939, vol. 3, 1152).

În afară de studiul unității sociale a răzeșiei, arătat mai sus, și care alcătuiește cadrul istoric al acestor 3 volume, se dau studii și material cu privire la toate celelalte probleme ale satului Nereju. Lucrarea este rezultatul unei munci colective de monografie sociologică, al unui grup de cercetători și cu ajutorul unui număr de studenți ai seminarului de Monografie Sociologică.

Problemele redactate de către conducătorul monografiei, singur sau în colaborare, sunt următoarele cu un total de 232 p.

În vol. I: Geografia umană (31 p.); Populația Vrancei (5 p.); Istoria neamurilor vrâncene (13 p.); Analiza demografică a populației (4 p.); Analiza sufletești a unei obști țărănești, pe bază de tradiție difuză (15 p.).

În vol. II: Teologia populară (15 p.), Știința populară (23 p.); Ceremonii și obiceiuri (49 p.).

În vol. III: Familia nerejeană (28 p.); Codul silvic din 1910 și aplicarea lui (21 p.); Rolul comunei administrative (7 p.); Invadarea proprietăților private pe terenul devălmaș (5 p.); Concluziile celor trei volume (16 p.).

III. *Documentele vrâncene, cărți domnești, hotărnicii, răvașe și isvoade*, în colaborare cu C.D. Constantinescu-Mircești, cu o prefață de N. Iorga, vol. I, București, 1920 (200 p.).

Această lucrare conține un număr de 126 de documente, privind confederarea satelor vrâncene, din cele peste 1000 care au fost adunate, în Vrancea, în timpul cercetărilor de teren. În prefață, prof. N. Iorga se exprima astfel: „E o revelație, nu în ce privește amănuntele istorice politice, ci pentru obiceiurile de drept ale acestei părți izolate, și, de aceea, singura așa de românească din poporul românesc”. N. Iorga încheie astfel: „Toți pricepătorii o vor aprecia cu o deosebită recunoștință”.

Vezi și publicarea unor documente din colecția manuscrisă în N. Iorga, *Anciens documents de droit roumain*, Paris, 1930, vol. I, actul nr. 2, 55, actul CCLXXXVIII, 351, actul CCIX, 376. Vezi *idem*, prefața, paginile 4-5, 32.

IV. *Tehnica monografiei sociologice* (I.S.R., Biblioteca de sociologie, etică și politică, Seria A. Studii și Contribuții, nr. 2, București, 1934, 183), cuprinde un studiu asupra scopurilor științifice urmărite de monografia sociologică și a procedeelelor întrebuițate pentru atingerea lor.

Problemele atinse sunt: a) Observarea și înregistrarea manifestărilor sociale (observații preliminare, observarea și înregistrarea faptelor, observarea și înregistrarea opiniilor); b) Tratarea problemelor sociologice (observație, raționament experimental, sistematizarea muncii colective

pe teren; c) Organizarea muncii colective pe teren; d) Îndrumări practice pentru alcătuirea monografiilor. Această lucrare a fost citată și consultată de directorul de cercetare al cunoscutului Institut de sociologie Solvay din Bruxelles, G. Jaquemyns, în prefața lucrării *La vie sociale dans la Borinage houllier* (Bruxelles, 1939); de asemenea citată de Philip Mosely, în *The Sociological School of Dimitrie Gusti (The Sociological Review*, Londra, 1936, vol. XXVIII, nr. 2, 153, 155, 161) și în articolul din revista americană *Rural Sociology*, nr. 2 și 4, din dec. 1937, 458 și 462, cu titlul *A New Romanian Journal of Rural Sociology*.

V. Vatra satului Cornova (extras din *Arhiva pentru știință și reforma socială*, anul X, 1-4, 20, 1932).

Fragment dintr-un studiu asupra unui sat de tip genealogic al unor mazili orheiieni. Trupul lor de moșie e brăzdat de mari fâșii de pământ numite delnițe și mergând „din cap în cap”. Vatra satului este de asemeni împărțită în delnițe. Fiecărei delnițe îi corespunde un neam. În conștiința populară chiar și țărani nedelnici, care au prin împrăștierea delnița „Nadel”, trebuie să fi făcut parte din familia Nadel.

Vatra satului are limite foarte precise, peste care azi s-au revărsat casele. Însă faptul că 63,9 la sută din mazili trăiesc în vatră, pe când restul de nemazili, doar 39,1 la sută, sunt împrăștiați pe câmp arată originea sigur mazilească a acestui sat.

Drumurile din sat sunt drumuri de hotar și merg nu după considerații geografice, ci potrivit unei rețele juridice care determină atât structura vetrei, cât și a câmpului. Studiul acestei structuri contemporane permite reconstituirea vieții sociale mai vechi printr-o metodă propriu-zis sociologică.

Acest studiu, precum și hărțile aferente au fost în totul folosite și parțial chiar reproduse de către cercetătorul

german H. Hauffe, în importante lucrări ale sale : *Der freibäueliche Kieinadel der bassarabischer Militärgreze în Deutsches Archiv für Landes und Volksforschung*, anul IV, caietul 2. Septembrie 1940 și *Die Wadlung des Volksordnung in rumänischen Alt-Reich*, Stuttgart, 1939. Vezi de asemenea Philip Mosely, *The Sociological School of D. Gusti (The Sociological Review*, Londra, vol. XXVIII, nr. 2).

VI. Spițe de neam țărănești, *Sociologie Românească*, I, 1936, 5-11, 161.

Plecând de la *pilda unei spițe foarte vaste găsite în satul Râpile, Bacău, dl H.H. Stahl propune un sistem grafic original pentru transcrierea lor.*

Se discută *problema fenomenului social al apariției spițelor de neam. Rostul lor practic este acela de a ușura stăpânirea în formele devălmășiei genealogice proportionale. Apariția lor într-un anume sat este deci un semn care ne permite să afirmăm existența unei anume vieți sociale chiar dacă ea a dispărut astăzi fără urmă.*

Vezi Philip Mosely : *A New Romanian Journal Sociology (Rural Sociology*, vol. 2, nr. 4, decembrie, 1937, 436).

VII. Sistemul onomastic drăgușan, *Arhiva*, anul XXII, nr. 1-2, 1934, 83, 95.

Din vechea organizare pe neamuri a satului n-au mai rămas decât câteva urme. Printre acestea, *sistemul onomastic popular*, în care regăsim *trei feluri de nume* : de neam, de familie și individual. Strângându-se *poreclele* tuturor locuitorilor din Drăguș, s-au putut restabili regulile acestei onomastice care *leagă indisolubil numele de o gospodărie. Cine intră printr-o căsătorie într-o gospodărie, capătă numele gospodăriei. Femeia ia numele bărbatului, dar bărbatul care se „mărită” ia numele femeii. Uneori chiar și cumpărătorul unei gospodării ia numele acesteia. Se întâmplă chiar ca bărbatul care intră în casa unei văduve să poarte atât el, cât și copiii lui, numele celui dintâi soț decedat, adică numele gospodăriei lui.*

Vezi utilizarea acestui studiu de către Ștefan Pașca, *Nume de persoane și nume de animale în țara Oltului* (Editura Academiei Române, *Studii și cercetări XXVI*), în care capitolul privitor la sistemul de denotație populară este un rezumat al dlui H.H. Stahl, cu concluzia : „autorul, adică H.H. Stahl, va face un mare serviciu cercetătorilor, publicând materialul documentar în legătură cu observațiile de mai sus” (71-76, vezi Philip Mosely, *The Sociological School of D. Gusti* etc. [161]).

VIII. Rudenia spirituală din nașie (*Sociologie Românească*, anul I, nr. 7-9, 1936, 25-36).

În continuarea căutărilor vechii organizări sociale a neamurilor se pot găsi indicații prețioase în rudenia spirituală. Obligația de a fi naș se moștenește din generație în generație. După cum dovedesc cazurile numeroase studiate, în această moștenire se aplică aceleași reguli ale „gospodăriei” ca și în sistemul onomastic.

Alte urme, arătând aceleași reguli, se pot întâlni în moștenirea stranelor bisericești și a stranelor de cimitire (vezi Philip Mosely, A New Romanian Journal of Rural Sociology etc., p. 463).

IX. Un sat din Transilvania, Drăgușul (revista *Boabe de Grâu*, anul IV, nr. 3, 1933, 147-168) este o *expunere sintetică* a acestui sat de *tip arhaic devălmăș*, care a reușit *totuși să se adapteze vieții moderne fără să piardă niciuna din trăsăturile sale esențiale.*

X. Vecinătățile din Drăguș (*Sociologie Românească*, an, I, nr. 1, 1936, 18-31), o analiză a rostului actual al instituției vecinătăților, care în Drăguș au înlocuit de curând vechea organizare a satului pe temeiuri de neam (vezi Philip Mosely, art. cit., 462-463. Acest studiu a fost folosit de Iuliu Moisil în lucrarea sa *Vătășii sau fraternități și decurii sau vecinătăți, Transilvania*, nr. 3, anul 1936).

XI. Rușețul Brăila. Un sat din câmpia muntenească. Regimul de proprietate agrară (*Sociologie Românească*, anul 2, nr. 7-8, 1937, 284-288). Este un studiu al efectelor reformei agrare, al mentalităților sătenilor cu privire la proprietate, precum și al vieții de familie după tipicul devălmaș al obiceiului pământesc.

Acest studiu a fost folosit de D. Mitrany, în al său *The Land and the Peasant in Romania* (Carnegie Endowment for International Peace), 1930, 225, 534 și 585.

XII. *Bornes, limites et signes de propriété champêtres. Notes de folklore juridique roumain*. 1938. Extras 5 pagini. Comunicare la Congresul Internațional de folclor din 1937, ce a avut loc la Paris.

În această comunicare se arată că există în conștiința populară a satelor noastre două feluri de hotare: cele dintre sate, care au caracter sacru și cele dintre proprietățile individuale care sunt rău văzute și deseori obținute prin procedee de magie juridică.

XIII. L'organisation collective du village roumain (*Arhiva*, anul XVIII, 1936, Mélanges D. Gusti) este o încercare de a arăta că temeiul vieții noastre sociale a fost satul, organizat în formele devălmașiei. Stabilirea unei tipologii a acestor sate.

XIV. *L'habitat humain et les formes de la vie sociale*. Comunicare la Congresul internațional de sociologie, 1934 (*Arhiva*, anul XII, nr. 1-2, 1934, 196-201). Este prezentarea rezultatelor obținute în cercetările de teren cu privire la cadrul cosmic, cu concluzia că deseori viața socială este aceea care determină fenomene de așezare spațială, iar nu invers, cum se afirmă deseori.

XV. Organizarea socială a țăranimii (*Enciclopedia României*, vol. 2, 1938, 559-576). O schemă a unei istorii sociale a țăranimii noastre înțeleasă prin prisma încadrării ei în forma socială a satului.

Vezi o expunere a teoriilor autorului în T. Herseni, *Istoria sociologiei românești*.

XVI. Piedici mai vechi în alcătuirea unei sociologii românești (*Sociologie Românească*, anul II, nr. 1, 1937, 5-14). Cuprinde analiza cauzelor care au făcut ca problema satului românesc să nu fie pusă. Printre acestea, interesul direct al boierilor pașoptiști, prinși într-un conflict de „tiersaj”, cu sătenii lor.

XVII. Satul românesc, o discuție de filosofie și sociologie a culturii (*Sociologie Românească*, anul II, 1937, 489-502).

XVIII. Teoria abisală a dlui Lucian Blaga (*Sociologie Românească*, anul III, 1938, 10-19).

XIX. Filosofarea despre filosofia popoului român (*Sociologie Românească*, anul III, 114-119).

Aceste trei studii formează capitole dintr-un volum de confruntare a metodelor folosite de către dl Lucian Blaga în studiile sale de filosofia culturii față de metodele propuse de Școala Sociologică din București.

Vezi un comentariu al acestor discuții în T. Herseni, curs de Sociologie rurală – 1938-1940, litografiat, prelegerea XXVII.

XX. Ferme autonome și tarlale sătești (*Revista Exceselor* din 12 ianuarie 1941) este o analiză a problemei comasării și o pledoarie pentru modernizarea formelor vechi de organizare colectivă a satelor.

XXI. Sociologie și asistență (*Revista de Asistență Socială*, anul IV, 1939, nr. 1-2, 9-14) arată felul în care asistența socială, concepută ca o tehnică de politică științifică, trebuie să se întemeieze pe cunoașterea realității sociale.

XXII. Un tablou al României întregi (în recensământul României din 1941, Editura Institutului Central de Statistică, 71-55) expune un plan pentru un dicționar statistic al localităților din țară.

XXIII. *Vicleiul din Tg.-Jiu* (în colaborare cu C. Brăiloiu). Tiraj separat din

Sociologie Românească, anul I, nr. 12, 1938, 36, expune trei „tacâmuri” de vicleiuri, cu organizarea și repertoriul lor.

XXIV. Un isvod vrâncean de cheltuială de moarte în 1781 (*Sociologie Românească*, anul I, nr. 2, 1936, 37-39).

XXV. Comuna din satul Șanț-Năsăud (*Sociologie Românească*, II, 4-21). Studiul unui rit agrar la seceriș.

Un deosebit interes prezintă publicarea următoarelor texte, culese de la țărani, și care sunt stenografiate cuvânt cu cuvânt și comentate de dl H.H. Stahl.

XXVI. O vizionară bucovineană (*Sociologie Românească*, I, 48-53).

XXVII. Cum a fugit Ion Poparad din Drăguș (*Sociologie Românească*, I, 35-37).

XXVIII. Cum și-a făcut moș Bocioc gospodăria (*Sociologie Românească*, I, 32-35).

XXIX. Cum a învățat Șerban Butoiu din ocarină (*Sociologie Românească*, I, 32-33).

XXX. O tâlhărie la drumul mare (*Sociologie Românească*, I, 34-35).

XXXI. O întâmplare cu moroi (*Sociologie Românească*, I, 35-36).

XXXII. Despre Inochentie și inochentism (*Arhiva*, anul X, vezi Philip Mosely : The sociological school of D. Gusti, 135).

XXXIII. Învățătură din zodiac (*Sociologie Românească*, I, 33-34).

La aceste lucrări apărute se adaugă alte trei, care se află sub tipar.

XXXIV. *Un sat și un preot din Basarabia* (Craiova: Editura Ramuri), descrierea transformărilor unui sat sub imboldul unui slujitor al lui.

XXXV. Un text de drept obișnuielnic, în revista *Dreptul*, care prezintă textul așezământului moșnenilor orășeni câmpulgeni din 1941, comentariul său și o paralelă cu așezământul din 1910.

XXXVI. *Drăgușul, un sat arhaic modernizat* (Editura Institutului de Științe Sociale al României), ce cuprinde cadrul istoric sociologic al monografiei satului

Drăguș (ce va apărea curând în *Arhiva pentru știința și reforma socială*), având următorul cuprins :

1. *Trupurile de moșie ale Țării Oltului* :

a) Așezarea regulată a vetrelor de sat ; b) Împărțirea regiunii în trupuri de moșii pe criterii pastoral-forestiere ; c) *Ținutul voievodal al Țării Oltului*.

2. *Moșia satului Drăguș* : a) Sistemul de trei tarlale și obștea sătească actuală ; b) Sistemul anterior al celor două tarlale ; c) Sistemul original, fără tarlale, cu moină primitivă ; d) Trecerea de la tipul pastoral la cel agrar.

3. *Categorii sociale drăgușene* :

a) Boieri, iobagi și domni de pământ ; b) Convertirea lor într-o singură obște sătească ; c) Ridicarea iobăgiei și efectele ei ; d) Situația de azi.

4. *Neam și familie* : a) Neamurile drăgușene și supraviețuirile lor de azi ; b) Valoarea lor demografică și economică ; c) Repartizarea lor spațială ; d) Sistemul onomastic drăgușan ; e) Rudenia spirituală din nașie ; f) Familia drăgușană.

5. *Organizarea administrativă a vechiului sat drăgușan* : a) Organizarea pe bătrâni ; b) Trecerea la sistemul vecinătăților.

6. *Concluzii* :

Caracteristica satului drăgușan : just echilibru între trecut și prezent ; dăinuirea satului, ca realitate socială esențială.

Lucrarea *Drăguș* se alătură, prin noutatea materialului, la cele mai importante lucrări ale dlui H.H. Stahl. Activitatea științifică a dlui H.H. Stahl nu s-a mărginit numai la cercetări, ci și la popularizarea lor și mai ales la îndrumările metodologice date pentru a arăta adevăratul drum cum aceste cercetări trebuiesc făcute.

Această activitate a dlui H.H. Stahl se răsfrânge în șase lucrări apărute până acum :

1. *Școala monografiei sociologice* (*Arhiva*, anul XIV, 1936, 1130-1165 ; în *Omagiu prof. D. Gusti*) ;

2. *Monografia unui sat. Cum se alcătuiește pentru folosul Căminelor Culturale* (Editura Fundației „Regele Mihai”, colecția Cartea Căminului Cultural, București, ediția I, în 1937; ediția II-a, în 1939, 250) este un manual pentru intelectualii trăitori la sate (preoți și învățători) ca să-și poată cunoaște satul în care lucrează;

3. *Cultura satelor. Cum trebuie înțeleasă* (Editura satul și școala, Cluj, 1934, 64). *Îndrumări pentru învățători asupra felului cum trebuie înțeleasă cultura satelor și a felului în care trebuie să lucreze pentru ea. Asupra acestor lucrări se referă în repetate rânduri (vezi Philip Mosely, în *The Sociological school of D. Gusti* etc. [164] și *A New Romanian Journal of Rural Sociology* [451]);*

4. *Câteva lămuriri despre Serviciul Social pentru tineretul universitar din țară* (Editura Fundației „Regele Mihai”, București, 1939, 34);

5. *Metodele de investigație sanitară și medico-socială în mediul rural* (în colaborare cu dr. C.C. Gheorghiu, *Revista de*

Higienă Socială, anul X, problemele sanitare ale populației rurale din România);

6. *Îndrumări pentru monografiile sociologice* (Editura I.S.S.R., București, 1940), colaborare prin redactarea planurilor pentru cercetarea cadrului cosmic al manifestărilor juridice, gospodăriilor țărănești.

Având în vedere personalitatea dlui H.H. Stahl, așa cum reiese din expunerea de mai sus, ca pregătire, ca ținută idealistă spirituală, ca activitate științifică, continuă și multiplă, ilustrată printr-o permanentă cercetare de aproape două decenii în satele românești, din toate regiunile Țării Românești, ilustrate apoi prin cursuri și prin activitatea depusă în calitate de conducător creator al Seminarului de monografia sociologică, ca și prin valoroasele sale publicații, care ne îndrituiesc să-l socotim printre fruntașii sociologiei românești, recunoscut ca atare și în străinătate, credem că dl H.H. Stahl este cel mai indicat și calificat să ocupe Conferința de sociologie rurală, vacantă, de pe lângă Facultatea de Filosofie din București.

Notă

1. În conformitate cu dispozițiunile art. 64 din legea relativă de organizarea Învățământului superior, Ministerul Culturii Naționale publică în *Monitorul Oficial*, nr. 141, din 21 iunie 1943, 5368-5370, raportul Comisiei de chemare prin numire ca titular la Conferința de Sociologie rurală de la Facultatea de Litere și Filosofie din București. Nr. 115 046/943.